

CAPITOLUL I

ASPECTE GENERALE PRIVIND ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE.

DEFINIȚIE

1.1. Scurt istoric al apariției organizațiilor internaționale

Evoluția relațiilor internaționale dintre statele lumii din punct de vedere politic și socio-economic a condus la formarea și așezarea organizațiilor internaționale în rândul subiectelor de drept internațional. În general, până la cel de-Al Doilea Război Mondial doar statele au fost considerate subiecte de drept internațional.

Realitatea istorică ne arată că, începând cu secolul al XIX-lea, în Europa și America s-au format noi state suverane, situație care „a forțat” și determinat apariția unor noi mecanisme de cooperare interstatală.

După cum se precizează^[1], „dezvoltarea mijloacelor de comunicație și transport la distanțe mari a făcut posibilă totodată legături mai ample, mai complexe între state și popoare din diferite continente și crearea unor mecanisme internaționale de coordonare permanentă a eforturilor de cooperare a statelor”.

Cooperarea internațională, având la bază relațiile internaționale, a dat naștere unei comunități internaționale ce respectă principiul independenței și suveranității statelor implicate. Atitudinea statelor de a coopera se manifestă prin încheierea unor convenții, tratate, acorduri bilaterale sau multilaterale. Acestea pot avea caracter zonal, regional sau universal, în funcție de relația ce formează obiectul cooperării^[2].

^[1] P. Grobet, Organisations internationales. Naissance et développement, în Revue internationale de sciences sociales, UNESCO, nr. 1, 1977, p. 7-16.

^[2] M. Tutunaru, R. Morega, C. Popescu, Instrumente ale cooperării judiciare internaționale în vederea valorificării mijloacelor criminalistice de probă, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2014, p. 13.

După cum se precizează, „crearea organizațiilor internaționale, a căror funcționalitate presupune participarea activă a membrilor lor pentru îndeplinirea obiectivelor de instaurare a păcii, este una dintre cele mai bune strategii în domeniul păcii. Statutul de membru în cadrul unei organizații cu vocație universală exprimă recunoașterea multilaterală a dreptului la existență, a egalității în drepturi (indiferent de mărime și putere politică sau economică) precum și recunoașterea principiului renunțării la orice formă de violență”^[1].

În prezent se recunoaște organizațiilor internaționale calitatea de subiect de drept internațional. Ele pot fi definite ca fiind o asocieră de state, pe baza voinței liber exprimate într-un act constitutiv, având personalitate juridică proprie și diferită de cea a statelor membre, organe comune, autonomie funcțională, scopul lor fiind atingerea obiectivelor fixate prin actul de înființare, de regulă, tratat internațional.

Potrivit legislației internaționale, respectiv Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor^[2], organizație internațională înseamnă organizație interguvernamentală.

În doctrina recentă se precizează că termenul de organizație internațională s-a impus în limbajul diplomatic și politic începând cu prima jumătate a secolului al XX-lea, pentru ca pe aproape tot parcursul veacului anterior să fie folosite concepte de genul sindicatul public internațional, biroul internațional, comisia internațională. Pentru prima dată, sintagma mai sus amintită a fost probabil folosită de către James Lorimer în deceniul 8 al secolului al XIX-lea și preluată de către germanul Constantin Frantz spre sfârșitul veacului^[3].

În Antichitate au avut loc primele manifestări de acest gen și s-au dezvoltat până în zilele noastre, devenite un mod de manifestare a statelor în acțiunea de relaționare dintre ele^[4].

După cum arată reputații specialiști Al. Bolintineanu și M. Malița, ideea de organizație internațională a apărut din vechi timpuri în multe

[1] *M.-D. Lungu*, Rolul organizațiilor internaționale în soluționarea pașnică a diferendelor internaționale, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 185.

[2] Încheiată la Viena la 23 mai 1969 (Monitorul Oficial, „Tratate Internaționale”, volumul 4).

[3] *C. Jura*, 271 Organizații internaționale, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 5.

[4] *M. Tutunaru ș.a.*, op. cit., p. 13.

proiecte formulate de filozofi și gânditori politici. Aceiași autori evocă ideea lui Confucius (sec. I î.Hr.), care își imagina o asociație internațională – „Marea Uniune”, dar și lucrarea lui Pierre Dubois – *De recuperatione terrae sanctae* (scrisă între 1303-1307, o perioadă de neîntrerupte războaie), unde autorul militează pentru un conciliu general cu rol de curte de arbitraj pentru soluționarea litigiilor dintre prinții suverani. Mai amintesc Al. Bolintineanu și M. Malița planurile lui George de Podiebrad, rege al Boemiei, care în 1462 d.Hr. dorea să înființeze o *Ligă creștină*, „bazată pe egalitatea în drepturi a statelor”, precum și faptul că, în 1603, ministrul regelui francez Henric al IV-lea formulează proiectul unei *Republici creștine europene totdeauna pașnice*^[1].

Primele forme de cooperare interstatală au avut la bază conferințele și congresele internaționale. Congresul de la Viena din 1815 poate fi considerat ca punctul de început al relațiilor internaționale desfășurate prin tratate și conferințe internaționale.

După cum se arată în doctrina de specialitate, „comisiile fluviale internaționale create în secolul al XIX-lea – comisia centrală de navigație pe Rin, prevăzută în actul final al Congresului de la Viena din 1815, și comisia Dunării creată prin tratatul de la Paris din 1856 – având obiect restrâns, special și semipermanent, pot fi considerate forme embrionare care prefigurează viitoarele organizații internaționale”^[2].

Realitatea istorică arată că, începând cu secolul al XIX-lea, relațiile internaționale și cooperarea dintre state a început să se intensifice astfel încât și conferințele și congresele internaționale au început să capete o importanță sporită devenind ritmice, înscriindu-se pe o linie de permanență.

Primele organizații internaționale care corespund actualelor cerințe datează de la mijlocul secolului al XIX-lea, atunci când, după cum arată specialiștii, „... au fost create așa-numitele uniuni administrative, organizații internaționale permanente având drept obiect să asigure cola-

[1] A se vedea Al. Bolintineanu, M. Malița, Carta ONU, Ed. Politică, București, 1970, p. 13-15.

[2] Gh. Moca, Dreptul organizațiilor internaționale, Universitatea Română de Știință și Arte Gheorghe Cristea, București, 1997, p. 2.

borarea dintre state în domenii limitate de specialitate, conform unor reguli generale înscrise în statutele lor^[1].

Exempli gratia:

- Uniunea Poștală Universală, creată în 1875;
- Organizația Meteorologică Mondială, creată în 1878;
- Uniunea Telegrafică Internațională, creată în 1865.

Astfel, începând cu secolul al XIX-lea, organizațiile internațional devin forme permanente de cooperare internațională, dobândind structuri proprii de funcționare, respectiv organe principale, organe auxiliare, funcționari permanenți. Trebuie precizat că aceste organizații funcționează potrivit unor proceduri proprii și unor regulamente stabilite de actul constitutiv și de legislația dreptului internațional.

Atât finele primului, cât și al celui de-Al Doilea Război Mondial au ilustrat că pentru asigurarea unei mai bune cooperări dintre state este nevoie de intensificarea relațiilor internaționale și sporirea numărului de organizații internaționale. Astfel, după Primul Război Mondial se înființează:

- Liga Națiunilor, prima organizație politică internațională universală (1919);
- Organizația Internațională a Muncii (1919);
- Uniunea Internațională a Căilor Ferate.

După cel de-Al Doilea Război Mondial a avut loc o „explozie” a organizațiilor internaționale pe fondul dorinței de colaborare și cooperare, pe diverse domenii, dintre state. Ororile celui de-Al Doilea Război Mondial, dezastrul socio-economic produs și enormele pierderi de vieți omenești au animat lumea în direcția dezideratelor de pace și democrație, deși blocul sovietic și alte state de sorginte dictatorială au continuat să ignore idealurile de „stat de drept” și „libertățile cetățenești fundamentale”.

Statele democratice au considerat și consideră că valorile fundamentale pot fi atinse și prin intermediul cooperării interstatale și cu ajutorul nemijlocit al organizațiilor internaționale, subiect de drept esențiale ale lumii contemporane, autonome și complet funcționale.

[1] A. Popescu, I. Diaconu, Organizații europene și euroatlantice, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 15.

Astfel, după cel de-Al Doilea Război Mondial apar nenumărate organizații internaționale specializate pe domenii stricte de activitate. Vom aminti aici, cu titlu de exemplu, ONU – Organizația Națiunilor Unite, înființată în 1945 și care la rândul ei cuprinde și alte instituții sau agenții specializate în diverse domenii, cum ar fi:

- Fondul Monetar Internațional (FMI);
- Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO);
- Organizația Mondială a Sănătății (OMS) etc.

1.2. Elementele constitutive și trăsăturile organizațiilor internaționale

Organizațiile internaționale reprezintă, în esență, forme de realizare a colaborării multilaterale între state, în diferite domenii, într-un cadru juridic instituționalizat, pentru îndeplinirea unor obiective stabilite și pe baza unor reguli înscrise în state și alte documente ale acestora^[1].

Este esențial să precizăm că nu toate organizațiile internaționale sunt neapărat și subiecte de drept internațional. Multe organizații internaționale au un obiectiv neguvernamental și nu pot determina în vreun fel direcția relațiilor internaționale. De asemenea, vom reține că termenul de organizație s-a fixat după înființarea ONU. Termeni precum ligă (de exemplu, Liga Statelor Arabe) sau uniune (de exemplu, Uniunea Africană) sau comisie (de exemplu, Comisia Dunării) sau comunitate (de exemplu, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului) pot desemna noțiunea de organizație internațională în măsura în care elementele actului constitutiv satisfac cerințele privind existența organizațiilor internaționale.

1.2.1. Elementele constitutive ale organizației internaționale

- asociere de state;
- existența unui act constitutiv conținând acordul de voință al tuturor membrilor manifestat fie la momentul constituirii organizației prin ratificare, fie ulterior prin aderare, liber exprimată;

^[1] A. Popescu, I. Diaconu, op. cit., p. 18.

- existența unor obiective și scopuri comune;
- existența unor instituții și reguli proprii;
- funcționarea potrivit regulilor de drept internațional public.

1.2.2. Observații esențiale

La baza oricărei organizații internaționale se regăsește un act constitutiv încheiat pe baza acordului de voință liber exprimat de către subiectele de drept internațional care înființează respectiva organizație internațională. De cele mai multe ori actul constitutiv care stă la originea organizației internaționale este un tratat. Prin tratatul constitutiv părțile semnatare își exprimă acordul de voință, stabilind totodată structura organizației, obiectivele, organele de conducere etc.

Actele de înființare ale organizațiilor internaționale se supun regulilor internaționale în materia tratatelor. Aceste acte de înființare denumite tratate, acte sau documente constitutive au un specific aparte rezultând în special din faptul că ele constituie noi subiecte de drept internațional.

De regulă, membrii organizațiilor internaționale sunt state suverane. Însă, practica constantă relevă și situații în baza cărora și organizațiile internaționale pot fi membre ale altor organizații internaționale. De pildă, Uniunea Europeană a semnat mai multe acorduri economice și sociale.

1.2.3. Caracteristicile organizațiilor internaționale

A. Formă de cooperare internațională

Pornind de la situația de fapt potrivit căreia la baza organizației internaționale se regăsește o asociere de două sau mai multe subiecte de drept internațional (de regulă state), este evident că organizația internațională reprezintă o formă de cooperare permanentă între state. De altfel, finalitatea practică a oricărei organizații internaționale o reprezintă rezolvarea prin eforturi comune și cooperare a problemelor și chestiunilor ce țin de interesul comun al statelor membre.

B. Subiect de drept internațional permanent și instituțional

Această trăsătură rezultă din impunerea convențională stabilită de actul constitutiv, care fixează o funcționare continuă și permanentă,

funcționare ce se exercită prin intermediul normelor organizatorice proprii, norme puse în aplicare de organele abilitate.

C. Caracter instituțional

Această trăsătură a organizațiilor internaționale rezultă din împrejurarea că fiecare organizație internațională are o structură proprie, compusă din organe principale și organe auxiliare.

Categoriile de organe principale:

- a) organe cu competențe generale, având rol de organ de conducere (de exemplu: Adunare generală) și care își desfășoară activitatea nepermanentă în sesiuni de lucru;
- b) organe cu atribuții restrânse (consiliu, comitet);
- c) organe de secretariat cu atribuții tehnico-executive. Acestea desfășoară activitate permanentă.

D. Ansamblu normativ propriu

Organizația internațională funcționează în baza unui ansamblu normativ propriu. Statele membre stabilesc prin actul constitutiv (tratat, cartă etc.) normele juridice substanțiale de funcționare, precum și regulile procedurale aferente. Potrivit acestora, statele membre stabilesc condițiile de admitere a unor state noi, proceduri de lucru între statele membre, procedura de vot, modul de reprezentare a statelor etc.

E. Autonomie funcțională și identitate proprie

Prin voința statelor membre, organizațiile internaționale dobândesc o serie de drepturi și obligații ce vor fi exercitate cu bună-credință și potrivit legislației internaționale în materie.

Profesorul Gh. Moca precizează: „creată ca asociație permanentă a statelor, având un sistem de organe colective cu competență proprie și funcții permanente, organizația internațională devine, totodată, o realitate distinctă și un participant al relațiilor internaționale, fiind caracterizat prin autonomie funcțională”^[1].

^[1] Gh. Moca, op. cit., p. 8.

1.3. Tipuri de organizații internaționale și importanța lor

Activitatea internațională este extrem de variată și complexă. Pe cale de consecință, rezultă că și funcționarea organizațiilor internaționale este complexă și ea se diferențiază în funcție de importanța, numărul de membri, aria de răspândire etc. Pentru a deosebi organizațiile internaționale, propunem următoarele criterii de clasificare:

A. în funcție de calitatea membrilor:

- a) organizații internaționale interstatale (NATO, OSCE);
- b) organizații internaționale neguvernamentale.

B. după aria geografică de acțiune:

- a) organizații internaționale universale (ONU împreună cu agențiile și instituțiile specializate);
- b) organizațiile internaționale zonale (Consiliul Europei).

C. în funcție de modalitatea de a deveni membru:

- a) organizații deschise (ONU);
- b) organizații închise (NATO).

D. după obiectul lor:

- a) organizații internaționale generale (ONU);
- b) organizații internaționale specializate.

Potrivit unei clasificări mai largi, în Anuarul Organizațiilor Internaționale regăsim 15 categorii de organizații, printre care amintim:

- organizații intercontinentale;
- organizații cu participare universală;
- organizații cu o formă specială (organizații internaționale nonprofit, institute de instruire etc.);
- ordine religioase (fraternități, institute seculare, congregații religioase).

1.4. Structura și modul de funcționare a organizațiilor internaționale

Structura instituțională a organizațiilor internaționale se stabilește prin actul constitutiv și depinde de o serie de factori, cum ar fi: natura